

**karel
čapek**

**válka
s mloky**

LEDA

PODIVÍNSTVÍ KAPITÁNA VAN TOCHA

Kdybyste hledali ostrůvek Tana Masa na mapě, našli byste jej právě na rovníku kousek na západ od Sumatry; ale kdybyste se zeptali na palubě lodi Kandong Bandoeng kapitána J. van Tocha, co to je tahle Tana Masa, před kterou právě zakotvil, nadával by chvíli a pak by vám řekl, že to je ta nejšpinavější díra v celých Sundských ostrovech, ještě mizernější než Tana Bala a přinejmenším tak zatracená jako Pini nebo Banjak; že jediný s odpuštěním člověk, který tam žije – nepočítáme-li ovšem tyhle všivě Bataky –, je opilý obchodní agent, kříženec mezi Kubu a Portugalcem a ještě větší zloděj, pohan a prase než celý Kubu a celý běloch dohromady; a že je-li na světě něco zatraceného, pak je to zatracený život na téhle zatracené Tana Masa, pane. Načež byste se ho patrně zeptali, proč tu tedy spustil ty zatracené kotvy, jako by tu chtěl zůstat zatracené tři dny; i zafuněl by podrážděně a bručel by něco v tom smyslu, že Kandong Bandoeng by sem neplula jenom pro tu zatracenou kopru nebo palmový olej, to dá rozum, a ostatně po tom vám nic není, pane, já mám své zatracené rozkazy, pane, a vy buďte tak laskav, pane, a hleďte si svého. A nadával by tak rozsáhle a hojně, jak se

sluší na staršího, ale na svůj věk stále ještě svěžího lodního kapitána.

Ale kdybyste místo všetečných otázek nechali kapitána J. van Tocha, aby si bručel a proklínal pro sebe, mohli byste se dovědět víc. Což není na něm vidět, že si potřebuje ulevit? Jen ho nechte, jeho roztrpčenost si najde cestu sama. „Tak se podívejte, pane,“ vyhrkne kapitán, „ti chlapi u nás v Amsterdamu, ti zatracení židi tam nahoře si vzpomenu, prý perly, člověče, ohlédněte se po nějakých perlách. Prý jsou teď lidi blázni po perlách a vůbec.“ Tu si kapitán rozhořčeně odplivne. „To se ví, ukládat tititi v perlách! To je z toho, že vy lidé pořád chcete nějaké války nebo co. Strach o peníze, to je to celé. A tomu se říká krize, pane.“ Kapitán J. van Toch maličko zaváhá, nemá-li se dát s vámi do řeči o národohospodářských otázkách; dnes se totiž o jiném nemluví. Jenže tady před Tana Masou je na to příliš horko a lenivo; i mávne kapitán van Toch rukou a brumlá: „Ono se řekne, perly! Pane, na Cejloně je mají vybrakované na pět let, na Formose je zakázali lovit – A tož prý, koukejte, kapitáne van Tochu, abyste našel nová loviště. Zajedte na ty zatracené ostrůvky, třeba se na nich najdou celé lavičky škeblí – –“ Kapitán pohrdavě zatroubí do blankytně modrého kapesníku. „Ty krysy v Evropě si představují, že se tady dá ještě něco najít, o čem nikdo neví! Ježíšmarjá, jsou to moulové! Ještě že na mně nechtějí, abych se díval tady těm Batakům do rypáků, nesmrkají-li perly. Nová loviště! V Padangu je nový bordel, to ano, ale nová loviště? Pane, já tady ty všechny ostrovy znám jako své kalhoty... od Cejlonu až po ten zatracený Clipperton Island... Jestli si někdo myslí, že tu ještě něco najde, na čem by se dalo vydělat, tak šťastnou cestu, pane! Třicet let tady jezdím, a teď na mně ti pitomci chtějí, abych tu něco objevil!“ Kapitán van Toch se přímo dusí tímto urážejícím nárokem. „Ať sem

pošlou nějakého zelenáče, ten jim toho objeví, že budou mrkat; ale žádat to na někom, kdo to tady zná jako kapitán J. van Toch... To račte uznat, pane. V Evropě, tam by se dalo ještě ledacos objevit; ale tady – Sem přece lidé přijdou jen proto, aby čenichali, co se dá sežrat, a ani sežrat ne: co se dá kupovat a prodávat. Pane, kdyby v celých zatracených tropech bylo ještě něco, co by mělo dubbeltje ceny, tak budou u toho stát tři agenti a mávat usmrkaným kapesníkem na lodi sedmi států, aby zastavily. Tak je to, pane. Já tu tu znám líp než koloniální úřad Jejého Veličenstva královny, račte prominout.“ Kapitán van Toch usilovně přemáhá svůj spravedlivý hněv, což se mu po delším burácení podaří. „Vidíte tamhle ty dva mizerné lenochy? To jsou lovci perel z Cejlonu, bůh mě netrestej, Singhalesové, jak je Hospodin stvořil; ale proč to dělal, to nevím. Tohle teď vozím s sebou, pane, a když někde najdu kousek pobřeží, na kterém není napsáno Agency nebo Baťa nebo Celní úřad, pouštím to do vody, aby to hledalo škeble. Ten menší darebák se potápí až osmdesát metrů hluboko; tuhle na Princových ostrovech vylovil z hloubky devadesáti metrů kliku od kinematografického aparátu, pane, ale perly, kdepak! Ani zdání! Ničemná chamraď, tihle Singhalesové. Tak takovouhle zatracenou práci já mám, pane: dělat, jako bych nakupoval palmový olej, a přitom hledat nová loviště perlorodek. Snad ještě budou chtít, abych objevil nějakou panenskou pevninu, ne? To přece není práce pro poctivého obchodního kapitána, pane. J. van Toch není žádný prokletý dobrodruh, pane. Ne, pane.“ A tak dále; moře je veliké a oceán času nemá hranic; plivej do moře, člověče, a ono se nevzedme, spílej svému osudu, a nepohneš jím; a tak po mnoha přípravách a okolcích jsme konečně u toho, že kapitán holandské lodi Kandong Bandoeng J. van Toch vzdychaje a klna slézá do člunu, aby vystoupil v kampongu na Tana Masa a jednal

s opilým křížencem mezi Kubu a Portugalcem o některých obchodních záležitostech.

„Sorry, Captain,“ řekl konečně kříženec mezi Kubu a Portugalcem, „ale tady, na Tana Masa, žádné mušle nerostou. Ti špinaví Batakové,“ děl s nesmírnou ošklivostí, „žerou i medúzy; jsou víc ve vodě než na zemi, ženské tu smrdí rybinou, to si nemůžete představit – co jsem to chtěl říci? Aha, vy jste se ptal na ženské.“

„A není tu někde kousek břehu,“ ptal se kapitán, „kde tihle Batakové nelezou do vody?“

Kříženec mezi Kubu a Portugalcem vrtěl hlavou. „Není, pane. Leda Devil Bay, ale to pro vás nic není.“

„Proč?“

„Protože... tam nikdo nesmí, pane. Mám vám nalít, kapitáne?“

„Thanks. Jsou tam žraloci?“

„Žraloci a vůbec,“ mumlal kříženec. „Špatné místo, pane. Batakové by neradi viděli, kdyby tam někdo lezl.“

„Proč?“

„... Jsou tam čerti, pane. Mořští čerti.“

„Co je to mořský čert? Ryba?“

„Žádná ryba,“ namítal vyhýbavě kříženec. „Prostě čert, pane. Podmořský čert. Batakové mu říkají tapa. Tapa. Oni tam prý mají své město, ti čerti. Mám vám nalít?“

„A jak vypadá... ten mořský čert?“

Kříženec mezi Kubu a Portugalcem pokrčil rameny. „Jako čert, pane. Já ho jednou viděl... totiž jenom jeho hlavu. Vracel jsem se po člunu od Cape Haarlem... a najednou to přede mnou vystrčilo z vody takovou palici.“

„No a? Čemu je to podobné?“

„Kotrbu to má... jako Batak, pane, ale docela holou.“

„Nebyl to opravdu Batak?“

„Nebyl, pane. Na tom místě žádný Batak přece nevrže

do vody. A pak... ono to na mne mrkalo spodními víčky, pane.“ Kříženec se otrásl hrůzou. „Spodními víčky, která sahají přes celé oko. To je tapa.“

Kapitán J. van Toch otáčel tlustými prsty sklenici s palmovým vínem. „A nebyl jste opilý, co? Ožralý jste nebyl?“

„Byl, pane. Jinak bych tamtudy nevesloval. Batakové to nemají rádi, když někdo ty... čerty vyruší.“

Kapitán van Toch potřásl hlavou. „Človče, žádní čerti nejsou. A kdyby byli, museli by vypadat jak Evropani. To byla snad nějaká ryba či co.“

„Ryba,“ koktal kříženec mezi Kubu a Portugalcem, „ryba nemá ruce, pane. Já nejsem žádný Batak, pane, já jsem chodil do školy v Badjoengu... možná že ještě umím desatero a jiné vědecky dokázané nauky; vzdělaný člověk přece pozná, co je čert a co je zvíře. Zeptejte se Bataků, pane.“

„To jsou černošské pověry,“ prohlásil kapitán s žoviální převahou vzdělaného muže. „Vědecky je to nesmysl. Čert přece nemůže žít ve vodě. Co by tam dělal? Nesmíš dát na tlachy domorodců, hochu. Někdo dal tomu zálivu jméno Čertův záliv, a od té doby se ho Batakové bojí. Tak je to,“ děl kapitán a uhodil tlustou dlaní do stolu. „Nic tam není, chlapče, to je přece vědecky jasné.“

„Je, pane,“ souhlasil kříženec, který chodil do školy v Badjoengu. „Ale žádný rozumný člověk nemá co hledat v Devil Bay.“

Kapitán J. van Toch zrudl. „Co?“ rozkřikl se. „Ty špinavý Kubu, ty si myslíš, že se budu bát tvých čertů? A to se podíváme,“ řekl, vstávaje v celé mohutnosti svých poctivých dvou set liber. „Já tady s tebou nebudu mařit svůj čas, když mám na starosti business. Ale to si pamatuj: v holandských koloniích žádní čerti nejsou; jsou-li nějakí, tedy ve francouzských. Tam by mohli být. A teď mně zavolej starostu tady toho zatraceného kampongu.“

Řečeného hodnostáře nebylo nutno dlouho hledat; seděl na bobku vedle míšencova krámu a žvýkal cukrovou třtinu. Byl to nahý starší pán, ale daleko hubenější, než bývají starostové v Evropě. Kousek za ním, se zachováním náležité distance, seděla na bobku celá vesnice i s ženami a dětmi, zřejmě čekajíc, že bude filmována.

„Tak poslyš, hochu,“ oslovil ho kapitán van Toch malajsky (mohl jej oslovit také holandsky nebo anglicky, neboť ctihodný starý Batak neuměl slovo malajsky a celou řeč kapitánovu musel tlumočit do batačtiny kříženec mezi Kubu a Portugalcem; ale z nějakých důvodů považoval kapitán malajštinu za vhodnější). „Tak poslyš, hochu, já bych potřeboval několik velkých, silných, statečných chlapíků, aby šli se mnou na lov. Rozumíš, na lov.“

Míšelec to přeložil a starosta kýval hlavou, že jako rozumí; načež se obrátil k širšímu auditoriu a měl k němu řeč provázenou zřejmým úspěchem.

„Náčelník říká,“ tlumočil míšelec, „že celá vesnice půjde s tuanem kapitánem na lov, kam bude tuan chtít.“

„Tak vidíš. Řekni jim teda, že půjdeme lovit škeble do Devil Bay.“

Následovalo asi čtvrthodinné rozčilené rokování, na kterém měla podíl celá vesnice, zejména staré ženy. Konečně se míšelec obrátil ke kapitánovi. „Říkají, pane, že do Devil Bay se nemůže jít.“

Kapitán počal rudnout. „A proč ne?“

Míšelec krčil rameny. „Protože tam jsou tapa-tapa. Čerti, pane.“

Kapitán počal nabíhat do fialova. „Tak jim řekni, když nepůjdou... že jim vyrazím všechny zuby... že jim utrhám uši... že je pověším... a že jim spálím ten zavšivený kampong, rozumíš?“

Míšelec to poctivě přeložil, načež opět následovala delší

živá porada. Konečně se míšenec obrátil ke kapitánovi. „Říkají, pane, že si půjdou stěžovat do Padangu na policii, že jim tuan vyhrožoval. Na to prý jsou paragrafy. Starosta říká, že to tak nenechá.“

Kapitán J. van Toch počal modrat. „Tak mu řekni,“ zařval, „že je...“ A mluvil bez oddechu dobrých jedenáct minut.

Míšenec to přeložil, pokud mu stačila zásoba slov; a po nové, dlouhé sice, ale věcné úradě Bataků tlumočil kapitánovi: „Říkají, pane, že by tedy byli ochotni upustit od soudního stíhání, zaplatí-li tuan kapitán pokutu do rukou místních úřadů. Prý,“ zaváhal, „dvě stě rupií; ale to je trochu mnoho, pane. Nabídněte jim pět.“

Barva kapitána van Tocha se počala rozpadat v brunátné skvrny. Nejprve nabízel vyvraždění všech Bataků na světě, potom slevil na tři sta kopanců a konečně by se byl spokojil s tím, že vycpe starostu pro koloniální muzeum v Amsterdamu; naproti tomu Batakové šli ze dvou set rupií na železnou pumpu s kolem a nakonec setrvali na tom, aby kapitán dal starostovi z titulu pokuty benzínový zapalovač. („Dejte jim to, pane,“ domlouval kříženec mezi Kubu a Portugalcem, „já mám tři zapalovače na skladě, ale bez knotu.“) Takto byl obnoven mír na Tana Masa; ale kapitán J. van Toch věděl, že nyní je v sázce prestiž bílé rasy.

Odpoledne odrazil od holandské lodi Kandong Bandoeng člun, ve kterém byli přítomni zvláště: kapitán J. van Toch, Švéd Jensen, Islandčan Gudmundson, Fin Gillemainen a dva sinhálští lovci perel. Člun zamířil rovnou k zátocce Devil Bay.

Ve tři hodiny, když nastával vrchol odlivu, stál kapitán na břehu, člun křížoval asi sto metrů od pobřeží, aby dával pozor na žraloky, a oba sinhálští potápěči čekali s noži v ruce na znamení, aby skočili do vody.

„Tak, teď ty,“ kázal kapitán tomu delšímu naháči. Sinhálec skočil do vody, brodil se několik kroků a pak se propadl. Kapitán se díval na hodinky.

Za čtyři minuty a dvacet vteřin se vynořila asi šedesát metrů vlevo hnědá hlava; s podivným, zoufalým a přitom paralyzovaným chvatem se drápal Sinhálec na balvany, v jedné ruce nůž na odřezávání škeblí, v druhé ruce škebli perlorodky.

Kapitán se zamračil. „No, co je?“ řekl ostře.

Sinhálec ještě pořád klouzal po balvanech, hlasitě se zájímaje hrůzou.

„Co se stalo?“ křičel kapitán.

„Sáhíb, sáhíb,“ vypravil ze sebe Sinhálec a klesl na břehu sípavě vydechuje. „Sáhíb... sáhíb...“

„Žraloci?“

„Djins,“ zaúpěl Sinhálec. „Čerti, pane. Tisíce, tisíce čertů!“ Zarýval si pěsti do očí. „Samí čerti, pane!“

„Ukaž tu škebli,“ kázal kapitán a otevřel ji nožem. Byla v ní malá, čistá perlička. „A víc jsi toho nenašel?“

Sinhálec vyňal ještě tři škeble z pytlíku, který měl pověšen na krku. „Jsou tam škeble, pane, ale ti čerti je hlídají... Dívali se na mne, když jsem je odřezával...“ Jeho chundelaté vlasy se naježily úděsem. „Sáhíb, tady ne!“

Kapitán otevřel škeble; dvě byly prázdné a ve třetí byla perla jako hrách, kulatá jako kapka rtuti. Kapitán van Toch se díval střídavě na perlu a na Sinhálce zhrouceného na zemi.

„Ty,“ řekl váhavě, „nechtěl bys tam skočit ještě jednou?“

Sinhálec beze slova zavrtěl hlavou.

Kapitán J. van Toch pocítil na jazyku silnou chuť láteřit; ale k svému překvapení shledal, že mluví tiše a téměř měkce: „Neboj se, chlapče. A jak vypadají ti... čerti?“

„Jako malé děti,“ vydechl Sinhálec. „Mají ocas, pane, a jsou takhle vysocí,“ ukázal asi metr dvacet od země. „Stá-

li kolem mne a dívali se, co tam dělám... byl jich takový kruh...“ Sinhálec se roztrásl. „Sáhíb, sáhíb, tady ne!“

Kapitán van Toch přemýšlel. „A co, mrkají spodními víčky nebo jak?“

„Nevím, pane,“ chraptěl Sinhálec. „Je jich tam... deset tisíc!“

Kapitán se ohlédl po druhém Sinhálci; stál asi sto padesát metrů dál a lhostejně čekal s rukama založenýma na ramenou; pravda, když je člověk nahý, nemá kam jinam dát ruce než na svá vlastní ramena. Kapitán mu mlčky pokynul, a drobný Sinhálec skočil do vody. Za tři minuty a padesát vteřin se vynořil, drápaje se na balvany klouzajícíma rukama.

„Tak polez,“ křikl kapitán, ale pak se podíval pozorněji a už skákal po balvanech k těm zoufale tápajícím rukám; člověk by nevěřil, že takové těleso dovede tak skákat. V posledním okamžiku zachytil jednu ruku a supě tahal Sinhálce z vody. Potom ho položil na balvan a utíral si pot. Sinhálec ležel bez hnutí; měl jeden bérec odřený na kost, patrně o kámen, ale jinak byl celý. Kapitán mu nadzvedl víčko; bylo vidět jenom bělmo očí zvrácených v sloup. Neměl škeblí ani nože.

V tu chvíli zarejdoval člun s posádkou blíž ke břehu. „Pane,“ volal Švéd Jensen, „jsou tu žraloci. Budete lovit dál?“

„Ne,“ řekl kapitán. „Pojed'te sem sebrat ty dva.“

„Podívejte se, pane,“ upozorňoval Jensen, když se vraceli k lodi, „jak je tady najednou mělko. To jde odtud rovně až ke břehu,“ ukazoval štouchaje veslem do vody. „Jako by tu byla pod vodou nějaká hráz.“

Teprve na lodi přišel malý Sinhálec k sobě; seděl s koleny pod bradou a třásl se na celém těle. Kapitán poslal lidi pryč a sedl si zeširoka rozkročen.

„Tak ven s tím,“ řekl. „Cos tam viděl?“

„Džiny, sáhib,“ šeptal malý Sinhálec; nyní se mu počala chvěť i oční víčka a po celém těle mu vyrazily krupičky husí kůže.

Kapitán van Toch zachrchlal. „A... jak vypadají?“

„Jako... jako...“ V očích Sinhálcových se zase začal ukazovat proužek bělma. Kapitán J. van Toch mu s neočekávanou hbitostí zpolíčkoval obě tváře dlaní i hřbetem ruky, aby ho přivedl k sobě.

„Thanks, sáhib,“ vydechl malý Sinhálec a v bělmu jeho očí zase vypluly panenky.

„Už je dobře?“

„Ano, sáhib.“

„Byly tam škeble?“

„Ano, sáhib.“

Kapitán J. van Toch pokračoval v křížovém výslechu s nemalou trpělivostí a důkladností. Ano, jsou tam čerti. Kolik? Tisíce a tisíce. Jsou velcí asi jako desetileté dítě, pane, a skoro černí. Plovou ve vodě a na dně chodí po dvou. Po dvou, sáhib, jako vy nebo já, ale přitom kývají tělem, tak tak, pořád tak tak... Ano, pane, mají také ruce, jako lidé; ne, nemají žádné drápy, spíš je to jako dětské ruce. Ne, sáhib, nemají rohy ani chlupy. Ano, ocas mají, trochu jako ryba, ale bez ocasní ploutve. A velikou hlavu, kulatou jako Batakové. Ne, neříkali nic, pane, jenom to bylo, jako by mlaskali. Když Sinhálec odřezával mušle v hloubce asi šestnácti metrů, pocítil na zádech dotek jako malých studených prstů. Ohlédl se, a bylo jich kolem sta a sta. Sta a sta, pane, plovoucích i stojících na kamelech, a všichni se dívali, co tam Sinhálec dělá. Tu upustil nůž i škeble a snažil se vyplout nahoru. Přitom narazil na několik čertů, kteří pluli nad ním, a co bylo potom, to už neví, pane.